

Magdalena Błaszczyk, Anna Zientara

Q

&

A

**Prawo karne
przed
egzaminem**

Prawo karne przed egzaminem

Prawo karne przed egzaminem

Magdalena Błaszczyk, Anna Zientara

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

SPIS TREŚCI

4	WYKAZ SKRÓTÓW
10	WSTĘP
11	ROZDZIAŁ I. Pojęcie prawa karnego
14	ROZDZIAŁ II. Funkcje i zasady prawa karnego
20	ROZDZIAŁ III. Pojęcie przestępstwa i podział przestępstw
20	1. Pojęcie przestępstwa
22	2. Podziały przestępstw
30	ROZDZIAŁ IV. Obowiązywanie ustawy karnej pod względem czasu
30	1. Czas popełnienia przestępstwa
31	2. Zmiana ustawy po popełnieniu czynu, a przed orzekaniem
33	3. Zmiana ustawy karnej po wyroku
35	ROZDZIAŁ V. Obowiązywanie ustawy karnej pod względem miejsca i osób
41	ROZDZIAŁ VI. Struktura przestępstwa
41	1. Podmiot przestępstwa
48	2. Przedmiot przestępstwa
49	3. Przestępstwa podobne
51	4. Strona podmiotowa
54	5. Strona przedmiotowa
57	Rozdział VII. Formy stadialne
57	1. Przygotowanie

61	2. Usiłowanie
65	3. Dokonanie
66	Rozdział VIII. Formy zjawiskowe
78	Rozdział IX. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność – wprowadzenie
86	Rozdział X. Okoliczności wyłączające bezprawność
86	1. Obrona konieczna
93	2. Stan wyższej konieczności
97	3. Eksperyment (ryzyko nowatorstwa)
98	4. Ostateczna potrzeba
99	5. Działanie w ramach uprawnień lub obowiązków
100	6. Zgoda dysponenta dobrem
100	7. Czynności lecznicze
101	8. Ryzyko sportowe
101	9. Karcenie małoletnich
102	10. Zwyczaj
103	Rozdział XI. Okoliczności wyłączające winę
112	Rozdział XII. Zbieg przepisów i zbieg przestępstw
125	Rozdział XIII. Kary
128	1. Grzywna
132	2. Ograniczenie wolności
135	2.1. Ograniczenie wolności/nieodpłatna kontrolowana praca
135	2.2. Ograniczenie wolności/potrącenie z wynagrodzenia
136	3. Pozbawienie wolności, dożywotnie pozbawienie wolności
138	4. Kara sekwencyjna (mieszana)

- 140 **Rozdział XIV. Środki karne**
- 145 1. Pozbawienie praw publicznych (art. 40 k.k.)
- 146 2. Zakaz zajmowania określonego stanowiska, wykonywania
określonego zawodu lub prowadzenia określonej działalności
gospodarczej (art. 41 § 1 i 2 k.k.)
- 147 3. Zakaz prowadzenia działalności związanej z wychowaniem,
leczeniem, edukacją małoletnich lub z opieką nad nimi
(art. 41 § 1a i 1b k.k.)
- 148 4. Zakaz zajmowania stanowiska lub wykonywania zawodu lub pracy
w organach i instytucjach państwowych i samorządu terytorialnego,
a także w spółkach prawa handlowego, w których Skarb Państwa
lub jednostka samorządu terytorialnego posiadają bezpośrednio
lub pośrednio przez inne podmioty co najmniej 10% akcji lub udziałów
(art. 41 § 1aa, 1ab i 1b k.k.)
- 150 5. Zakaz przebywania w określonych środowiskach lub miejscach,
kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do
określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu
bez zgody sądu (art. 41a k.k.)
- 152 6. Zakaz wstępu na imprezę masową (art. 41b k.k.)
- 154 7. Zakaz wstępu do ośrodków gier i uczestnictwa w grach hazardowych
(art. 41c k.k.)
- 154 8. Nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie
z pokrzywdzonym (art. 41a k.k.)
- 155 9. Zakaz prowadzenia pojazdów (art. 42 k.k.)
- 158 10. Świadczenie pieniężne (art. 43a k.k.)
- 159 11. Podanie wyroku do publicznej wiadomości (art. 43b k.k.)
- 159 12. Degradacja (art. 43ba k.k.)

161 **Rozdział XV. Przepadek i środki kompensacyjne**

- 163 1. Przepadek przedmiotów (art. 44 k.k.)
- 164 2. Przepadek przedsiębiorstwa (art. 44a k.k.)
- 166 3. Przepadek pojazdu (art. 44b k.k.)
- 169 4. Przepadek korzyści majątkowej (art. 45 k.k.)
- 171 5. Obowiązek naprawienia szkody lub zadośćuczynienia za doznaną
krzywdę (art. 46 k.k.)

172	6. Nawiązka (art. 47 i 48, art. 44 § 3, art. 46 § 2, art. 57a § 2, art. 212 § 3, art. 216 § 4, art. 290 § 2 k.k.)
176	Rozdział XVI. Wymiar kary
176	1. Dyrektywy sądowego wymiaru kary
189	2. Zaostrzenie ustawowego wymiaru kary
190	2.1. Wymiar kary za czyn ciągły (art. 57b k.k.)
191	2.2. Wymiar kary za ciąg przestępstw (art. 91 § 1 k.k.)
192	2.3. Recydywa
193	2.3.1. Recydywa specjalna zwykła (art. 64 § 1 k.k.)
195	2.3.2. Szczególna recydywa specjalna zwykła (art. 64a k.k.)
197	2.3.3. Recydywa specjalna wielokrotna (multirecydywa)
199	2.4. Występek o charakterze chuligańskim
202	3. Nadzwyczajne złagodzenie kary
202	3.1. Podstawy
206	3.2. Zasady wymiaru kary nadzwyczajnie złagodzonej
207	4. Odstąpienie od wymierzenia kary
210	Rozdział XVII. Środki związane z poddaniem sprawcy próbie
211	1. Warunkowe umorzenie postępowania
214	2. Warunkowe zawieszenie wykonywania kary
220	3. Warunkowe przedterminowe zwolnienie
229	Rozdział XVIII. Skrócenie kary ograniczenia wolności i środka karnego
231	Rozdział XIX. Środki zabezpieczające
240	Rozdział XX. Przedawnienie
246	Rozdział XXI. Zatarcie skazania
250	Rozdział XXII. Podmioty zbiorowe
256	Rozdział XXIII. Relacja części ogólnej Kodeksu karnego do ustaw szczególnych

WSTĘP

Niniejsze opracowanie ma na celu zwięzłą prezentację instytucji i zasad prawa karnego materialnego w formie pytań i odpowiedzi, wzbogaconej o przejrzyste tabele. Mamy nadzieję, że taka przystępna forma ułatwi czytelnikowi usystematyzowanie wiedzy oraz powtórzenie materiału przed kolokwium lub egzaminem. Przy pisaniu tej książki korzystaliśmy z naszego wieloletniego doświadczenia w zakresie nauczania prawa karnego i egzaminowania studentów, szczególną uwagę przykładając do kwestii sprawiających trudności osobom uczącym się prawa karnego.

Publikacja ta przeznaczona jest dla studentów wszystkich kierunków, których program obejmuje kurs prawa karnego materialnego, jako pomoc w nauce i powtórzeniu materiału przerabianego podczas zajęć uniwersyteckich. Będzie ona pomocna także dla osób, które przygotowują się do egzaminów z prawa karnego lub potrzebują informacji o aktualnym stanie prawnym z zakresu prawa karnego, np. absolwentów studiów prawniczych uczących się do egzaminu na aplikację i aplikantów.

Opracowanie podzielone jest na rozdziały, których kolejność co do zasady odpowiada układowi części ogólnej Kodeksu karnego i zagadnieniom omawianym podczas zajęć z prawa karnego materialnego, co ułatwi czytelnikowi naukę.

Prawo karne w 2023 r. podlegało licznym nowelizacjom, które wprowadziły znaczące zmiany, w szczególności w zakresie kar. W niniejszej publikacji uwzględniono wszystkie zmiany Kodeksu karnego i innych omawianych ustaw uchwalone do 24.09.2023 r., dzięki czemu oddawane do rąk czytelnika opracowanie przedstawia stan prawny aktualny na dzień 1.10.2023 r.

ROZDZIAŁ III

Pojęcie przestępstwa i podział przestępstw

1. Pojęcie przestępstwa

Przestępstwo to:

1) **czyn człowieka;**

Pojęcie czynu – zob. rozdział II.

2) **zabroniony przez obowiązującą ustawę jako zbrodnia lub występ-pek** (wykroczenia nie są zatem przestępstwami, stanowią one osobną kategorię czynów karalnych);

3) **bezprawny** (nie ma przestępstwa, jeśli zachodzi okoliczność wyłączająca bezprawność, zwana inaczej kontratypem, np. obrona konieczna);

Kontratypy – zob. rozdział X.

4) **zawiniony** (nie ma przestępstwa, jeśli zachodzi okoliczność wyłączająca winę);

Okoliczność wyłączająca winę – zob. rozdział XI.

5) **społecznie szkodliwy w stopniu wyższym niż znikomy.**

Wskazana wyżej definicja została wypracowana przez doktrynę na podstawie art. 1 k.k.

Analizę, czy doszło do popełnienia przestępstwa, przeprowadzamy w takiej kolejności, jaka została podana wyżej. Zatem najpierw zastanawiamy się, czy miał miejsce czyn człowieka, a dopiero potem, jeśli odpowiedź będzie twierdząca, przechodzimy do analizy, czy doszło do wypełnienia znamion. Jeśli stwierdzimy, że czyn wypełniał znamiona, to wtedy badamy, czy zaszła okoliczność wyłączająca bezprawność lub winę, a na samym końcu oceniamy społeczną szkodliwość czynu.

Czyn zabroniony to pojęcie szersze od pojęcia przestępstwa. Zgodnie z art. 115 § 1 k.k. czyn zabroniony to „zachowanie o znamionach określonych w ustawie karnej”.

Każde przestępstwo jest czynem zabronionym, ale nie każdy czyn zabroniony jest przestępstwem. Przestępstwem będzie tylko taki czyn zabroniony, który jest bezprawny, zawiniony i społecznie szkodliwy w stopniu wyższym niż znikomy.

Stopień społecznej szkodliwości

W art. 115 § 2 k.k. zawarte są kryteria, które bierzemy pod uwagę przy ocenie społecznej szkodliwości czynu.

Wskazane tam kryteria stanowią katalog zamknięty. Nie wolno zatem przy ocenie stopnia szkodliwości społecznej brać pod uwagę dodatkowych elementów, które nie zostały wymienione w art. 115 § 2 k.k. – np. uprzedniej karalności sprawcy czy powszechności danego typu przestępstwa.

Art. 115 § 2 k.k.

Przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu sąd bierze pod uwagę rodzaj i charakter naruszonego lub zagrożonego dobra, rozmiary wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób i okoliczności popełnienia czynu, wagę naruszonych przez sprawcę obowiązków, jak również postać zamiaru, motywację sprawcy, rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia.

2. Podziały przestępstw

Jak dzielimy przestępstwa?

Najczęściej dzielimy przestępstwa z uwagi na:

- ▶ wagę, czyli zagrożenie karą – na zbrodnie i występki;
- ▶ formę winy – na umyślne i nieumyślne;
- ▶ znamię skutku – na materialne (skutkowe) i formalne (bezsutkowe);
- ▶ formę czynu – na przestępstwa z działania i z zaniechania oraz takie, które można popełnić zarówno przez działanie, jak i zaniechanie;
- ▶ tryb ścigania – na ścigane z oskarżenia prywatnego i publicznego (a te – na ścigane z urzędu i na wniosek);
- ▶ podmiot (czyli kto może być sprawcą) – na powszechne i indywidualne.

Wyróżniamy także **typy przestępstwa**:

- 1) podstawowy;
- 2) kwalifikowany;
- 3) uprzywilejowany.

Typ uprzywilejowany przewiduje niższą karalność niż typ podstawowy, a typ kwalifikowany ma surowszą sankcję niż typ podstawowy. Typ uprzywilejowany i typ kwalifikowany zawierają wszystkie znamiona typu podstawowego oraz dodatkowe znamiona, z uwagi na które ustawodawca przewidział surowszą (typ kwalifikowany) lub łagodniejszą (typ uprzywilejowany) sankcję.

Przykłady:

- ▶ art. 278 § 1 k.k. – typ podstawowy kradzieży,
- ▶ art. 278 § 3 k.k. – typ uprzywilejowany,
- ▶ art. 278 § 3a k.k., art. 279 § 1 k.k., art. 280 § 1 i 2 k.k., art. 294 § 1, 2, 3 i 4 k.k. – typy kwalifikowane.

Typ podstawowy stanowi *lex generalis*, a typ kwalifikowany lub uprzywilejowany – *lex specialis*. Jeżeli czyn sprawcy wypełnia

znamiona typu kwalifikowanego lub uprzywilejowanego, to w kwalifikacji prawnej czynu podajemy jedynie ten typ, pomijając typ podstawowy (zasada *lex specialis derogat legi generali*).

Zbrodnia

Zgodnie z art. 7 § 2 k.k. „zbrodnią jest czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 albo karą surowszą”. Definicja ta odwołuje się do **dolnej granicy** zagrożenia. Zatem zbrodnią będzie czyn zagrożony w dolnej granicy sankcji karą 3 lat pozbawienia wolności albo karą wyższą.

Zbrodnią jest np. czyn sankcjonowany w:

- ▶ art. 148 § 1 k.k. – przepis ten stanowi, że sprawca „podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 10 albo karze dożywotniego pozbawienia wolności”;
- ▶ art. 280 § 2 k.k. – przepis ten stanowi, że sprawca „podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20”.

Zbrodnię można popełnić tylko umyślnie (art. 8 k.k.).

Występek

Zgodnie z art. 7 § 3 k.k. „występkiem jest czyn zabroniony zagrożony grzywną powyżej 30 stawek dziennych albo powyżej 5000 złotych, karą ograniczenia wolności przekraczającą miesiąc albo karą pozbawienia wolności przekraczającą miesiąc”.

Definicja występkę odwołuje się do **górnjej granicy** zagrożenia przewidzianego w przepisie, czyli górna granica ma przekraczać wartości wskazane w art. 7 § 3 k.k.

Występkiem jest np. czyn sankcjonowany w:

- ▶ art. 148 § 4 k.k. – przepis ten stanowi, że sprawca „podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10”;
- ▶ art. 192 § 1 k.k. – przepis ten stanowi, że sprawca „podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”;
- ▶ art. 306 k.k. – przepis ten stanowi, że sprawca „podlega karze pozbawienia wolności do lat 3”.

Przestępstwo może być zbrodnią albo występkiem, nie może należeć jednocześnie do obu tych kategorii.

Pojęcia zbrodni i występkę odwołują się do zagrożenia karą zawartego w sankcji, a nie do kary wymierzonej przez sąd w konkretnej sprawie. Czyn spenalizowany w art. 148 § 4 k.k. jest zatem zawsze występkiem, niezależnie od tego, czy sprawcy zostanie wymierzona kara pozbawienia wolności mniejsza niż 3 lata, czy wyższa.

Występek co do zasady można popełnić umyślnie. Zgodnie z art. 8 k.k. występpek można popełnić także nieumyślnie, ale tylko wtedy, gdy ustawa tak stanowi.

Nieumyślnymi występkami są np. czyny z:

- ▶ art. 155 k.k. – „kto nieumyślnie powoduje śmierć człowieka (...)”;
- ▶ art. 163 § 2 k.k. – „jeżeli sprawca działa nieumyślnie (...)”.

Jeśli przepis nie zawiera wskazania, że karane jest zachowanie nieumyślnie, oznacza to, że ten występpek można popełnić tylko umyślnie, a zachowanie nieumyślnie nie podlega odpowiedzialności karnej – np. art. 288 k.k.

Q

Na czym polega podział przestępstw z uwagi na znamię skutku?

Niektóre przestępstwa do ich dokonania wymagają wywołania określonego skutku. Nazywamy je **materialnymi** (inaczej skutkowymi). Przestępstwem materialnym jest np. zabójstwo (art. 148 § 1 k.k.). Dokonanie tego przestępstwa następuje nie w momencie podjęcia przez daną osobę określonego zachowania (np. dźgnięcia nożem, wręczenia napoju z trucizną – to będzie usiłowanie zabójstwa), ale dopiero w momencie spowodowania skutku w postaci śmierci.

Przestępstwa, do których znamion nie należy skutek, nazywamy **formalnymi** (bezsuktowymi). Przestępstwem formalnym jest np. czyn z art. 233 § 1 k.k. Dokonanie tego przestępstwa następuje już w momencie złożenia nieprawdziwych zeznań lub zatajenia prawdy. Dla bytu przestępstwa nie ma znaczenia, czy te fałszywe zeznania miały wpływ na wydane orzeczenie, czy doprowadziły do wprowadzenia w błąd sędziego.

Q**Na czym polega podział przestępstw z uwagi na formę czynu?**

Z uwagi na formę czynu przestępstwa dzielimy na trzy grupy:

- 1) przestępstwa, które można popełnić tylko przez działanie – np. czyn z art. 278 § 1 k.k.;
- 2) przestępstwa, które można popełnić tylko przez zaniechanie – np. czyn z art. 162 § 1 k.k.;
- 3) przestępstwa, które można popełnić zarówno przez działanie, jak i zaniechanie – np. czyn z art. 148 § 1 k.k. można popełnić przez działanie (np. zastrzelenie), albo przez zaniechanie (np. rodzice zagłodzili noworodka).

Q**Jak kształtuje się odpowiedzialność za zaniechanie?**

Warunkiem odpowiedzialności danej osoby za przestępstwo z zaniechania jest istnienie ciężącego na niej **obowiązku działania**.

Źródło tego obowiązku jest odmienne w zależności od tego, czy mamy do czynienia z przestępstwem **formalnym**, czy **materialnym**.

Przestępstwo formalne	Przestępstwo materialne
<p>Źródłem obowiązku działania jest przepis karny statuujący dane przestępstwo z zaniechania.</p> <p>Np. przy przestępstwie nieudzielenia pomocy z art. 162 k.k. źródłem obowiązku udzielenia pomocy jest ten właśnie przepis.</p>	<p>Zgodnie z art. 2 k.k. odpowiedzialność może ponieść tylko tzw. gwarant, tj. osoba, na której ciążył prawny, szczególnie obowiązek zapobiegnięcia skutkowi. Źródło obowiązku działania gwaranta znajduje się poza Kodeksem karnym. Może to być przepis innego aktu prawnego (np. obowiązek rodziców opieki nad dzieckiem wynikający z Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego), umowa cywilnoprawna, umowa o pracę, przyjęcie na siebie określonej funkcji.</p>

Q**Jakie wyróżniamy tryby ścigania przestępstw?**

Niemal wszystkie przestępstwa ścigane są z **oskarżenia publicznego (tryb publicznoskargowy)**. Oznacza to, że postępowanie karne prowadzone jest przez oskarżyciela publicznego, najczęściej

Stan prawny na 1 października 2023 r.

Wydawczyni
Monika Pawłowska

Redaktor prowadząca
Katarzyna Gierłowska

Opracowanie redakcyjne
Anna Kunz

Projekt graficzny
Wojtek Janikowski

Poszczególne części opracowały:
Magdalena Błaszczyk – rozdziały 13–18, 23
Anna Zientara – Wstęp, rozdziały 1–12, 19–22

prawoLubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność
Więcej na www.legalnakultura.pl
Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8358-033-3

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. +48 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluger.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Książka omawia zagadnienia z zakresu prawa karnego materialnego w przystępnej formie pytań, które najczęściej pojawiają się na egzaminach z tego przedmiotu. Jest to nowoczesny niezbędnik do nauki i powtórki materiału – czytelnik uczy się poprzez formułowanie odpowiedzi na pytania i ich porównanie z tymi, które znajdują się w książce. Taka forma angażuje czytelnika, który aktywnie zdobywa i weryfikuje swoją wiedzę. Informacje uzyskane w ten sposób są lepiej zapamiętywane i utrwalane niż przez wielokrotne czytanie przepisów kodeksu.

Opracowanie zawiera ponadto zestaw elementów graficznych, które sprzyjają szybszemu przyswajaniu informacji i ułatwiają ich zrozumienie.

Publikacja w szczególności jest przeznaczona dla studentów i aplikantów. Będzie ona również pomocna nauczycielom akademickim, którzy mogą ją wykorzystać jako materiały do ćwiczeń.

Magdalena Błaszczyk – doktor habilitowana nauk prawnych; adiunkt w Katedrze Prawa Karnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego; adwokat; autorka lub współautorka publikacji z zakresu prawa karnego, prawa karnego skarbowego oraz prawa wykroczeń.

Anna Zientara – doktor nauk prawnych; adiunkt w Katedrze Prawa Karnego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego; autorka lub współautorka publikacji z zakresu prawa karnego, w szczególności prawa karnego gospodarczego.

9 788383 580333 W01P01

ISBN 978-83-8358-033-3

9 788383 580333

59 zł (w tym 5% VAT)

Zamówienia:
infolinia +48 801 044 545
zamowienia@wolterskluwer.pl
www.profinfo.pl

Kup e-book i czytaj
w aplikacji Smarteca

